

KÜTÜPHANE HİZMETLERİNDE MERKEZİLEŞME

O. Tekin AYBAŞ

Boğaziçi Üniversitesi
Kütüphane Müdürü

Birkaç hafta önce, yaprakları dağılmış, cildi parçalanmış bir kitap ilişti gözüme raflar arasında dolaşırken, alıp kitabı odama getirdim. Birkaç gün bakamadım ona, bakacak vaktim olmadı. Oysa masamda sabırla beni bekliyordu. Aş istemiyordu, ekmek istemiyordu. Bir ara daldım koltuğumda otururken. Pencerenin önünden geçen bir öğrenci koltuğunun altında taşıdığı kitaplardan birini istemeden yere düşürdü. Yer çamurdu, üstelik yağmur da yağıyordu. Boğazımda bir şeylerin düğümlendiğini hissederek gibi oldum. Aynı öğrenci eğilip düşürdüğü kitabı yerden aldı, yağmurun ıslatan tanelerine aldirmeden mendilini çıkardı ve yere düşürüp kaldırdığı kitabın kirlenen, çamurlanan yerlerini bir güzel temizledi ve yürüyüp gitti. Biraz önce boğazımda düğümlenen şeyin yavaş yavaş kaybolduğunu duydum. Bir rahatlık hissettim kendimde. Demek kitabı seven başkaları da vardı. Onu koruyan, düşünen, yaşantısının bir parçası haline getiren insanlar bulunabiliyordu toplumda. Birden masamda günlerdir sessiz sedasız duran kitaba kaydı gözbebeklerim. İkinci bir sızıyla burkuldu yüreğim. Parmaklarım titriyordu. Sanki «Kurtar beni» diyordu bu çaresizlik içinde kıvranan hazine.

İç kapağını açtım kitabın; Oktay Akbal'ın Dost Kitaplar adlı eseriydi bu hazine ve önsözünün bir yerinde şöyle diyordu yazar :

«Kitabı sevmemiz, saymamız, onu yalnız kâğıttan, mürekkepten yoğunlaşmış bir nesne saymadığımızdandır. Canlıdır o, yazarından daha diri, daha yaşam doludur. Bitip tükenmez o yaşama gücü. Alırsınız bir yere koyarsınız, unutursunuz, sonra bir gün açarsınız, başlarsınız okumaya, sıpsıcaktır, yaşamın bütün özelliklerini taşımaktadır hâlâ. Her iyi kitap yazarının kanıyla canıyla, özüyle doludur. Yazarlar ölümler, kitaplarsa hiç bir zaman ölmez.»

* 23 Aralık 1971'de, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi'nin isteği üzerine Süleymaniye Kütüphanesinde verilen konferans.

diyor Oktay Akbal ve devam ediyor :

«Kitaplığıma bakıyorum, yüzlerce sessiz dost, cansız gibi duran on binlerce yaprak, milyonlarca satır. Hepsi en iyi dostlarım benim. Yalnızlığımlı unutturmuşlardır kimi zaman. Kimi zaman da o yalnızlığımlı büsbütün artırmışlar. Yaşamın anlamını duyurmuşlar bana, anlamsızlığımlı da... Kitaplar, verirler yalnız. Günlerce, aylarca, yıllarca kuşaklarca verirler, verirler. Bizden bir şey almadan istemeden.»

İşte biz kütüphaneciler, bu denli cefakâr ve sessiz bir dostla, bu denli kıymetli bir hazineyle haşır ve neşir oluyoruz günlük yaşantımız boyunca. Yerine göre kitapları teker teker, yerine göre yüzlerce, binlercesini bir arada ele alıp değerlendirme çabası güdüyor, araştırmacı ortamına en verimli hizmet olanaklarını günlük çaba ve uğraşlarımız arasında değerlendiriyoruz.

Modern çağın modern kütüphanecilik anlayışı, bu anlayışı amaç edinen günümüz kütüphanecilerini işbirliği ilkelerine doğru gün geçtikçe daha çok hissedilir derecede itmektedir. Araştırmamızda, işbirliği ilkelerinden sadece bir kaçına değinerek bunları **KÜTÜPHANE HİZMETLERİNDE MERKEZİLEŞME** başlığı altında toplamak istiyoruz.

Kütüphane hizmetlerinin, daha başka bir deyişle kütüphaneciliğin hemen her dalında merkezileşmek mümkündür. Batı ülkeleri bu konuda gereken hassasiyeti çoktan göstermişler ve kütüphaneciliğin birçok alanında merkezileşmişlerdir. Örneğin, sağlama programları, koleksiyonda ihtisaslaşma, katalog ve tasnif işlerinde birlik, toplu kataloglar, kütüphaneler arası ödünç alıp verme ve merkezî depolama projeleri Batı kütüphaneciliğinin başlattığı ve başarı ile yürüttüğü merkezileşme ilkeleri arasında sayılabilir. Bu arada, kütüphane malzemelerinde birlik ve standardlaşma yine Batı Kütüphaneciliğinin başardığı merkezileşme anlayışı içinde düşünülmelidir.

Biz burada detaya inip, kütüphane hizmetlerinde merkezileşmenin Batı kütüphanelerinde hangi koşullar altında uygulandığını gösterme çabasında değiliz. Amacımız, ülkemiz kütüphaneciliğinin kalkınması için gerekli gördüğümüz bazı noktalarda şahsi fikir ve görüşlerimizi dile getirmek ve bu arada, söz konusu edeceğimiz merkezileşme projelerinin Batı dünyasındaki uygulamalarına kısaca değinmektir.

Temas edeceğimiz merkezileşme projelerinden, sağlama, koleksiyon kurmada ihtisaslaşma, bölgesel ve ulusal çapta toplu kaatlogların oluşmaları, kütüphaneler arası ödünç alıp verme ve merkezî depolama

programları belki şu an içi noldukça lükse ve fantazi kabul edilebilir. Fakat bu ülkenin kütüphaneciliğine bir yön, bir anlayış getirmek istiyorsak çok yakın bir gelecekte, ama yarın, ama beş yıl, ama on yıl sonra, bizim de şu anda fantazi olarak nitelendirdiğimiz bu günkü görüşlerimize yakın işbirliği ve merkezleşme programlarına kaymamız, başlamamız şarttır.

Kaba kuvvetin ve zorun ayırdığı insanlar, kültürel ilişkilerde birbirlerine yardımcı olmak ve desteklemek için her türlü engeli aşmak arzusu içindedirler. Kütüphaneler arası işbirliği de bu kültürel faaliyetlerden biri olarak ele alınmakta ve bir mesleğin insanlığa hizmet etme çabasında aynı amacı güden çeşitli uluslarına mensup delegeleri, amaçlarını yerine getirebilmek için belli bir takım kurallar ve standartlar ortaya çıkarmakta, bu kural ve standartların ışığı altında birbirlerine yardımcı olma olanaklarını aramaktadırlar. Uluslararası örgütlenmenin daha başka bir deyişle uluslararası merkezleşmenin ve işbirliğinin sağlanması ya da birbirleriyle kütüphanecilik yönünden karşılıklı dayanışma kurmuş ulusların arasında yer alabilmek için önce ulusal çapta bir kütüphanecilik anlayışının gereklerini yerine getirmek şarttır. Ben İstanbul'un göbeğinde faaliyet gösteren, hizmet veren bir kütüphanenin koleksiyonundan habersizken, ona ulaşmak faydalanmak olanağından yoksunken, nasıl uluslararası bir dayanışma ve işbirliğinden söz edebilirim? Ben bir fakültenin, söz gelişi 20 kürsüsüne aynı ansiklopediden ya da sözlüklerden 20 adet almak zorunluğundayken nasıl uluslararası bir sağlama politikasında yer almak isteyebilirim? Siz, komşu kütüphanelerden kütüphaneler arası işbirliği ışığı altında bir kitabı ya da dergiyi ödünç olarak rica ve minnet ile ancak alabilirken nasıl uluslararası bir ödünç alıp verme programına iştirak edebilirsiniz? Dostluklar, arkadaşlıklar ve komşuluklar üzerine kurulmuş bir işbirliği anlaşması günün birinde patlak vermeye mahkûmken, sağlam temeller üzerine kurulmuş koşullar ve standartlar üzerine geliştirilmiş bir işbirliği politikası, insanlar birbirlerini tanımasalar, görmeseler bile sonsuz olarak devam etme olanağına sahiptir.

SAĞLAMADA MERKEZLEŞTİRME

Kütüphanelere yayın sağlamanın ana kaynağı olan satınalma paraya dayanır. Küçük bir bütçesi olan kütüphane neler alabilir yüzbinlerce yeni yayın arasından? Ben derim ki, satınalma konusunda merkezleşmeye ve işbirliğine gidilsin. Bunun örnekleri var. Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde, 1948'den bu yana uygulanan FARMINGTON

PLANI. Planın amacı, ilmi değeri olup, Amerika dışında basılmış kitapların birer nüshasını Amerika'nın her hangi bir araştırma kütüphanesinde bulunması sağlamaktır. Farmington plânı'nın bir benzeri ise Alman Araştırma Derneği tarafından yürütülmektedir. 1958 senesi istatistiklerine göre adı geçen programa 36 üniversite, araştırma ve özel kütüphane katılmakta ve 90 ayrı konuda ihtisaslaşmaya gidilmektedir.

Ulusal çapta uygulanan başka sistemler yanında, Uluslararası satınalma konusunda merkezleşme ve işbirliğini en iyi şekilde İskandinav ülkeleri yürütmektedirler. İSKANDINAV ARAŞTIRMA KÜTÜPHANE-CİLERİ FEDERASYONUNUN gayretleri sonucu kurulmuş olan SCANDIA PLAN, İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya'daki özel ve araştırma kütüphanelerinin satınalma konusunda yaptıkları işbirliğine dayanır. Daha çok konu ve dil üzerinde ihtisaslaşan kütüphaneler belli bir teknik sahayı seçerek herhangi bir ülkede veya lisanda; o konuda çıkan neşriyatı toplamayı üzerine alır. Örneğin, bir kütüphane, Japonya'da çıkan tıp konusuyla ilgili neşriyatı, bir başkası ise aynı konudaki Alman neşriyatını sağlamakla yükümlüdür.

Biz, şu anda ne uluslararası ne de ulusal çapta bir sağlama programı düzenliyecek veya böyle bir programa katılacak durumdayız. Ka-naatımızca, bizim yapacağımız tek şey, bölgesel satınalma programları üzerinde çalışmaktır.

Ülkemiz, haberleşme, ulaşım ve yüksek öğrenimin yapıldığı şehir merkezleri göz önüne alınarak belli bir takım bölgelere bölünür. 1961 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Komitesi çalışmaları arasında, halk kütüphanelerinin gelişmesi yönünden ülkemizi 15 bölgeye ayırmışlardı. Bizim amacımız sağlama ya da satınalma yönünden her tür kütüphaneyi içine alacak bir merkezleşmenin kurulması için Türkiyeyi yukarıda saydığımız noktaları göz önüne alarak İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Erzurum ve Trabzon merkez olmak üzere belli başlı bölgelere ayırmak ve bu merkezlerde en modern şekilde örgütlenmiş bir kütüphanenin sorumluluğu ve denetimi altında bölgesel satınalma politikasını, başlangıçta yabancı dil eserler olmak üzere tatbikata sokmak ve ilerde aynı programı yerli neşriyat için uygulamak. Böyle bir merkezleşme neler kazandırır Türk Kütüphanelerine ve araştırmacı ortamına; belirtelim :

1. İhtisas koleksiyonları ortaya çıkar ve her kütüphane, ortam uygunsa belli bir konuda ihtisaslaşır.

2. Herhangi bir araştırmayı desteklemek amacıyla sağlanması istenen ve başvurulan kütüphanede bulunmayan bir eser, o kütüphaneye satın alınmaz; kütüphaneler arası ödünç alıp verme kanalıyla, isteyen araştırıcı için temin edilir. Böylece araştırıcının bağlı olduğu kütüphane, ihtisası dışına çıkmadan, aranan eseri araştırıcıya sağlar ve o kitap için harcayacağı parayı ihtisas sahasına giren başka bir veya birkaç esere yatırır.
3. Kitap siparişleri, üye kütüphaneler adına sorumluluğu üzerine alan kütüphane tarafından ve tek elden yapılacağı için, doğrudan doğruya yayınevlerinden, indirimli olarak satın alınır; kitabevine, başka bir deyişle aracıya verilen komisyon kütüphaneye kalır.
4. Değişik kütüphanelerden gelen ısmarlama fişleri tek alfabetik dizinde yer alır. Kitaplar sağlanıp kütüphanelere gönderildikçe, fişler sipariş dizininden çıkarılıp gelen kitaplar dizinine geçirilir. Böylece, programın başlamasından son güne kadar sağlanan ve sağlanması istenen kitapların neler olduğu ve hangi kütüphanelerde buldukları kolayca izlenir. Kitabı isteyen kütüphane fişleme ve sınıflama işlemlerini bitirdikten sonra, iki adet katalog fişini sorumlu bölge kütüphanesine gönderir. Sorumlu bölge kütüphanesi, fişlerden birini bölge toplu katalogu için kullanırken diğerini ulusal toplu katalog için Milli Kütüphaneye yollar. Böylece, eğer sağlama programı sadece yabancı dillerdeki eserler için uygulanıyorsa, bölgesel yabancı dil eserler toplu katalogu ve ulusal, yabancı dil eserler toplu katalogu ortaya çıkar. Şayet sağlama politikası, yerli ve yabancı dillerdeki eserlerin tümünü kapsamına alıyorsa o zaman bölgesel ve ulusal toplu kataloglar için sağlam ve yerinde bir adım atılmış olur.

TOPLU KATALOGLAR

Kütüphane hizmetlerinin merkezileşmesinin en iyi ifadesi olan toplu kataloglar iki veya daha fazla kütüphanenin koleksiyonlarının tamamını ya da bir kısmını bir araya getirerek aynı sistem içinde listeler. Genellikle bu sistem alfabetik dizindir. Biz toplu katalogları yayın sağlamada merkezileşme ile aynı açıdan ele almak istiyoruz. Çünkü, şuna inanıyoruz ki, coğrafi yönden ulaşımın ve haberleşmenin hayli güç olduğu ülkemizde, kütüphanecilik yönünden bölgelere ayrılmak şarttır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bölgesel ve ulusal çapta kataloglar kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Değişik örnekleri vardır toplu kaatlogların : Bunların belli başlıları, süreli yayınlar toplu kataloğu, yabancı dil eserler toplu kataloğu, teknik eserler toplu kataloğu, kıymetli ve nadir eserler toplu kataloğu ve ulusal toplu kotaloglardır.

Ben diyorum ki, ülkemizde henüz toplu katalog anlayışına uygun ve toplu kataloğun fonksiyonlarını yerine getiren, bitmiş bir çalışma yoktur. TÜBİKAT, açık şekliyle Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun başlattığı bir kampanya vardır. Oldukça iyi niyet ve büyük ümitlerle başlatılmış olan bu projenin kapsamına simdilik ilmi değeri olan süreli yayınlar girmektedir. Ankara kütüphanelerini içine alan birinci kısım bitmiş olup, ikinci kademe olarak İstanbul Kütüphaneleri ilmi süreli yayınlar toplu katalog çalışmaları Dr. Jale Baysal başkanlığında bir grup tarafından yürütülmektedir.

Öte yandan, 1954 yılında Türkiye Bibliyografya Enstitüsünün sorumluluğu altında bir yabancı dil eserler toplu kataloğu başlatılmıştır. Ankara ve İstanbul'daki ilim kütüphanelerinden bir kısmının katıldığı bu kataloğa ancak ve ancak bölgesel toplu kataloğa başlandığı an doğru dürüst bir yön verilebilir. Biz şahsen, bugün Türkiye Bibliyografya Enstitüsünde yer alan yabancı dil eserler toplu kataloğunun fonksiyonlarını yerine getirdiğini kabul etmiyoruz. Bizim toplu katalog anlayışımıza göre, ulusal çapta düşünülen bir toplu katalogun bir takım çalışmalar ve hizmetleri olur.

Modern kütüphanecilik anlayışına uygun olarak örgütlenmesini düşündüğümüz bölgesel ve ulusal toplu katalog merkezlerinin, üye kütüphanelere kütüphaneler arası haberleşmenin en güvenilir ve seri vasıtası olan teleks ve telefon ile bağlı olması şarttır. Toplu katalog merkezi, üye kütüphanelerin herhangi birinden bir yayın istediği veya üye kütüphanelerden birine, diğer üye bir kütüphaneye istediği bir kitabı «gönder» dediği zaman karşı taraf bu isteği hemen yerine getirmek zorundadır.

KÜTÜPHANELER ARASI ÖDÜNÇ ALIP VERME

Okuyucu hizmetlerinde merkezleşmenin en verimli ve doyurucu tatbikatı muhakkak ki toplu kataloglardır. Görüldüğü gibi, kitap sağlamada merkezleşme teorik olarak bize bölgesel ve ulusal çapta toplu katalogların hazırlanmasına ve oluşmasına zemin hazırladı.

Toplu kataloglar da gerek bölgesel olsun gerekse ulusal çapta olsun okuyucu hizmetlerinin en kaçınılmaz alanı olan kütüphaneler ara-

sı ödünç alıp vermenin merkezileşmesinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkacaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi dostluk ve komşuluğa dayanan bir ödünç alıp verme, sınırlı ve geçicidir. Oysa, sağlam temeller üzerine kurulmuş merkezi bir ödünç alıp verme sınırsız süreklidir. Dostluklar ve komşuluklar birgün yok olabilir ya da unutulabilir. Buna karşılık merkezileşme bir karşılıklı dayanışma, nesiller geçse de, kabul edilen prensipler çerçevesi içinde devam eder.

Bir araştıracım için gerekli olan herhangi bir literatür İstanbul kütüphanelerinden birinde mevcuttur; buna inanıyorum. Bunu arayıp bulmak, toplu kataloğun mevcudiyetinde, bir mektup ya da bir telefon ile mümkün olur. Toplu kataloğun olmadığı şu anda istenen kitabın bulunduğu yeri bir sürü mektup ve telefon konuşması sonucu belki tespit edebilirsiniz. Zamanın araştıracı için çok önemli bir unsur olduğu şu günlerde görülüyor ki toplu kataloglar kaçınılmaz bir merkezileşme şeklindedir.

Biz istiyoruz ki, kütüphaneler koleksiyon yönünden ihtisaslaşmaya yönelsin, merkezi sağlama programları başlasın, bölgesel ve ulusal çapta toplu kataloglar oluşsun. Araştıracımızın, okuyucumuzun istediği ve bizde olmayan bir eseri bulması için toplu katalog merkezlerine yazalım, bildirelim. Merkez aradığımız yayını bizim için bulsun, fotokopi, mikrofilm ya da mikrofiş yaptırabilsin.

Biz elimizdeki mevcut kütüphanecilik imkânlarımızın tümüyle, her birinizle ayrı ayrı, gerekirse bir bütün olarak işbirliğine hazırız. Kütüphaneler arası ödünç alıp vermenin gerekliliğine inanan bir kütüphaneci olarak, kütüphanemizin bütün imkânlarını tüm dünya kütüphanelerine ve araştıracılarına açmış bulunuyoruz. İsterseniz, bir gün, kısa bir konferansla bir araya gelelim, karşılıklı oturup konuşalım. Aramızdan seçeceğimiz bir komisyon, ülkemiz kütüphaneleri için uygun düşecek bir kütüphaneler arası ödünç alıp verme formunu düzenlesin. Hiç olmazsa bu konuda merkezi bir hizmeti gerçekleştirelim. Yarıma, yarının kütüphanecilerine daha başka çalışmalar için zemin hazırlayalım.

MERKEZİ DEPOLAMA

Kütüphane hizmetlerinde merkezileşmenin en önemli alanlarından biri de merkezi depolama projeleridir. Batı ülkelerinde toplu katalogların oluşmalarında ve sağlamada ihtisaslaşmaya kaymada çok büyük halk kütüphaneleri ile üniversite ve araştırma kütüphanelerinin rolü büyük olmuştur. Yine üniversite ve araştırma kütüphaneleri çok kısa zaman-

da bir çığ gibi büyüyen koleksiyonları karşısında depolama problemleri ile karşılaşmışlar ve buna bir çözüm yolu aramağa başlamışlardır. Bazı kütüphaneler önce kendi ihtiyaçlarını karşılamak için ek depolar inşa etme yoluna gitmişlerdir.

Üniversite kütüphaneleri, her kütüphane için yeni bir depo inşa etmeyi fazla tutmadılar. Bu yol yersiz harcamalara sokuyordu üniversiteleri ve kütüphaneler arası işbirliği konusunda hiç de doyurucu bir sonuç elde edilemiyordu. Bu durum karşısında merkezi depolama yoluna gitmeyi düşünen kütüphanecilere Harvard Üniversitesi rektörü'nün 1902 yılında ortaya attığı fikir öncülük etti ve ancak 1941 yılında Amerikanın Boston şehrinde ilk merkezi depo kuruldu.

Batı dünyasında, bugün, az kullanılan ya da hiç kullanılmayan literatürü muhafaza etmek için kurulmuş merkezi kütüphane depoları konusunda iki ayrı görüş hakimdir :

1. Birinci görüşe göre; bu amaçla kurulan binalar, programa katılan kütüphanelerin az kullanılan neşriyatını gönderip saklanmasını sağladıkları bir ambardır. Gönderilen kitaplar katalog fişleriyle birlikte gelir ve belli raflarda saklanır. Depo ya da ambar deyimini kullanabileceğimiz bu tip kütüphaneler pasif durumda olup yalnız geleni kabul ederler. Gerçekde hakiki bir depodan farksız olmalarına rağmen bu tip merkezlere de kütüphane denilmektedir. Bunların idaresi için, yüksek kütüphanecilik eğitimi görmüş bir kütüphaneciye ihtiyaç görülmemektedir.
2. İkinci görüşe göre; birçok kütüphanenin elbirliği ile kurduğu ve her geçen gün koleksiyonunu geliştirdiği bu tip merkezi depolar gerçekten aktif durumdadırlar. Canlı birer koleksiyonları vardır, ve tecrübeli bir kütüphaneciye ihtiyaç gösterir. Bir çok kütüphanenin işbirliği ile meydana getirdiği ve her geçen gün koleksiyonunu büyüttüğü bu türlü kuruluşlar için «depo» kelimesini kullanmak yanlış olur. Onun yerine Chicago ve South Hadley'de olduğu gibi **Library Center**, Türkçe bir deyimle **Kütüphane Merkezi** demek daha yerinde olacaktır.

Koleksiyonları normalin üstüne çıkan kütüphanelerdeki az kullanılan literatür için merkezi depolar kurma yoluna gitmenin faydalarını merkezi depolama programına iştirak eden kütüphane yönünden ve bölgesel ve ulusal işbirliği yönünden, olmak üzere iki ayrı noktada toplamak yerinde olur.

I. Merkezi depolama programına iştirak eden kütüphane yönünden

1. Koleksiyonun bir kısmını ayıklamakla ileriki yıllarda satın alınacak koleksiyonlar için yer açılmış olur.
2. Fiziki yönden gelişmesi imkân harici olan bir kütüphanenin ömrü uzatılmış olur.
3. Az kullanılan neşriyatı ayıklamakla mevcut yerin daha ekonomik kullanılması sağlanır.
4. Az ihtiyaç duyulan literatürün koleksiyondan temizlenmesiyle eldeki paranın ihtiyaç duyulan neşriyata harcanmasına zemin hazırlanmış olur.
5. Şayet kütüphaneci, satın alınan bir eserin birkaç yıl sonra değerini kaybedeceğine inanırsa, o eseri basit bir şekilde tasnif eder ve belki de hiç ciltlemez. Çünkü söz konusu neşriyatın bir müddet sonra işbirliği yaptığı merkezi depoya gönderileceğini bilir.

II. Bölgesel ve ulusal işbirliği yönünden

1. Aksesyon için ayrılan para daha faydalı ve çok kullanılan eserler için harcanacaktır. Az kullanılan neşriyat bir veya iki kütüphane tarafından satın alındığı zaman memleketin ya da bölgenin ihtiyacını karşılayabilecektir.
2. Koleksiyonları ayıklamak ve yeni neşriyatı satın almak işbirliği kanalıyla olacağı için kütüphaneler daha çok ilmi değerleri kolay kaybolmayan neşriyatı satın alacaklardır.
3. Az kullanılan eserler bir merkezde toplanacağı için tasnif giderleri düşecektir.
4. Bilhassa üniversite ve araştırma kütüphanelerinin oldukça zamanını alan ödünç alıp verme işi kısmen merkezi depolar tarafından yapılacağı için, bu tip kütüphanelerin işleri hafifliyecektir.
5. Temin edilmeleri belli bir merkezden kolayca mümkün olacağı için, bazı hallerde az kullanıldığı zannedilen neşriyatın kullanılması sahası artacak ve neşriyat kıymet kazanacaktır.

Başı boş bırakılmış bir sağlama politikasının uygulandığı bölgelerde ve ülkelerde merkezi depoların bazı dez-avantajları vardır. Bun-

ların en önemlisi mükerrer eserlerdir. Örneğin, merkezi bir depoda, aynı kitaptan 20 adet yanyana gelebilir. Oysa, merkezi sağlama programıyla birlikte ihtisaslaşmaya giden kütüphanelerin kuracakları bir müşterek depolama merkezi iyi organize edilmiş zengin bir kütüphane kadar verimli olur ve doyurucu hizmet verebilir.

Ülkemizde merkezi depolama bir problem midir ve böyle bir merkezileşmeye ihtiyaç var mıdır? Böyle bir soruyu cevaplandırmadan önce ülkemiz üniversite ve araştırma kütüphanelerinin sahip olduğu kültür hazinelerini iki ayrı gruba ayırmak gerekir :

1. Her biri başlı başına bir servet, bir kültür hazinesi olan yazmalar ve nadir eserler.
2. Dünyanın her tarafında olduğu gibi ülkemizde de kütüphane raflarını dolduran matbaa ürünleri.

Bunlardan, ikinci gruba dahil literatürden çok az kullanılanları merkezi depolara toplamak şu anda imkânsızdır. Bunun en açık nedeni kütüphaneler arası işbirliği ve karşılıklı dayanışmanın henüz ülkemiz kütüphanelerinde yerleşmemiş olmasıdır. Bunun yayında, kataloglama ve tasnif kurallarında henüz tam mânasıyla standardlaşma sağlanamamıştır. Oysa, birinci gruba dahil yazmalar ve nadir eserleri, bütün ülkeyi kapsamına alacak birkaç merkezde toplamanın zamanı çoktan gelmiştir. Örneğin Ankara, İstanbul ve Konya'da özel suret de inşa ettirilecek merkezi binalarda bu eserler toplanır, saklanır ve hizmete sunulur. Kitap patolojisi konusunda içeride ve dışarda ihtisas yapmış uzmanların yönetimi altında kitaplar tedavi edilir ve ömürleri uzatılır. Çoğaltma tekniğinin çok ileri olduğu şu günlerde mikrofilm, mikrofiş ya da fotokopi yapma usulüyle eserlerin kopyeleri alınır ve merkezlere dağıtılır. İstanbulda bulunan bir yazmanın mikrofilm, mikrofiş veya fotokopisi Ankara ve Konya'daki merkezde bulunurken, bu merkezlerdeki eserlerin mikrofilm, mikrofiş veya fotokopileri İstanbul'daki merkezde yer alır. Böylece araştırmacılar belli üç merkezde, ülkemizin bütün yazmalarını inceleme olanağına sahip olurlar. Ancak eserin aslı görülmek istendiği takdirde kitap hangi merkezde ise araştırmacı oraya gönderilir.

Ülkemizde bu konuda yapılan çalışmaları inkâr etmemek gerekir. Örneğin, Süleymaniye Kütüphanesi içinde 100 civarında ayrı kütüphaneden getirilen, toplanan el yazması yer almaktadır. İleri sürdüğümüz fikre tamamen uygun olan bu denli bir merkezleşme Türkiye'nin bütün el yazması ve nadir eserleri için uygulanmalıdır. Bunları belli mer-

kezlerde toplamak ve araştırıcı ortamının hizmetine sunmak hem bu gibi eserlerin korunması ve yurt dışına kaçırmalarının önlenmesi, hem de bibliyografik kontrolün sağlanması yönünden lüzumludur. Böyle bir ortam da hazır olduğuna göre Milli Eğitim Bakanlığının bu gerçeği göz önüne alarak söz konusu merkezi depo-kütüphanelerin plânlanmasına bir an evvel girişmesi şarttır. Süleymaniye kütüphanesi ile başlayan örnek çabanın devam etmesi bu kültür hazinelerini kurtarmak, aydınlığa çıkarmak ve araştırıcı ortamına sunmak yönünden gereklidir.

SONUÇ

Sonuç olarak bir şeyler söylemek gerekirse, ülkemizde kütüphanelerin, kütüphanecinin ve kütüphanecilik mesleğinin kalkınması isteniyorsa mümkün olduğu kadar çok ve çeşitli sahada merkezileşmeye ve işbirliğine gitmek şarttır, demek isteriz.

Fert başına düşen milli gelir yüzdesi yönünden belki fakir bir milletiz. Bu nedenle Batı dünyasından gelecek meslektaşlarımıza övünçle gösterecek modern kütüphane binalarımız yok belki. Belki onlara reklam edip satacak yeni yayınlardan yoksunuz. Ama öte yandan dünya kütüphanecilerinin kıymet biçemedikleri binlerce esere sahip bir Süleymaniye'nin bir Topkapı'nın gururlu sahipleriyiz. Bu gurur, bu zenginlik olduğu yerde kalmamalı. Her yönden Batı kütüphaneciliğine ulaşabilmek için biraz çaba, biraz gayret göstermeliyiz. Bunun yeri ve zamanı gelmiştir. Bu gayret ve çabayı gösterecek olan kişiler de, bizleriz.